

УДК 373.5.016:94]:004

Використання цифрових інструментів для вивчення історії: основи та принципи

Т. Васьківська,
вчителька історії,
Веселівська гімназія
Ушомирської сільської ради

У сучасній освіті цифрові технології стоять невід'ємною частиною навчального процесу, зокрема в галузі гуманітарних наук. Історія, як дисципліна, що базується на аналізі фактів, подій та явищ минулого, вимагає гнучких методів навчання, коли учні не лише запам'ятовують факти, а й розуміють їх значення та взаємозв'язок. Цифрові інструменти можуть значно полегшити цей процес, надаючи учням можливість активно взаємодіяти з матеріалом, аналізувати історичні події з різних ракурсів і створювати власні висновки на основі доступних даних.

Роль цифрових інструментів у навчанні історії

Цифрові технології не дозволяють створити сучасне і динамічне освітнє середовище, яке значно підвищує ефективність навчального процесу. Вони допомагають не тільки візуалізувати складні історичні процеси, але й організовувати уроки таким чином, щоб учні активно включалися в навчання, застосовуючи отримані знання на практиці. За допомогою цифрових інструментів можна:

1. Створювати інтерактивні карти та хронологію, що дозволяють учням візуалізувати розвиток історичних подій у просторі та часі.
2. Використовувати мультимедійні ресурси для більш детального вивчення історичних періодів, що включають відео, анімацію, фотоматеріали, які допомагають краще зрозуміти історичний контекст.
3. Спонукати учнів до створення власних проєктів, що дозволяють розвивати навички дослідження та самостійної роботи.
4. Використовувати онлайн-ресурси для взаємодії з іншими учнями, обміну ідеями та спільної роботи над проєктами.

Підхід до інтеграції цифрових інструментів в уроки історії

Для ефективного використання цифрових інструментів важливо чітко зрозуміти, як вони можуть бути інтегровані в уроки історії. Основним завданням є не просто впровадження нових технологій, а їх ефективне використання для розвитку в учнів ключових компетенцій, таких як критичне мислення, здатність до аналізу, оцінки та синтезу інформації.

Ключові принципи використання цифрових інструментів на уроках історії:

Інтерактивність. Цифрові ресурси мають бути лише джерелом інформації, але є платформою для активної взаємодії з матеріалом. Використання онлайн-опитувань, вікторин, інтерактивних карт та хронології дозволяє учням активно досліджувати історичні події та підтримувати зворотний зв'язок.

Залучення учнів до створення контенту. Створення мультимедійних проєктів, відео чи презентацій дає можливість використовувати свої знання в практичній діяльності, а також сприяє розвитку творчих і дослідницьких навичок.

Індивідуалізація навчання. Цифрові ресурси не дозволяють адаптувати навчальний процес під потреби кожного учня. Використання платформи з персоналізованими 7 траєкторіями навчання дозволяє забезпечити рівень складності матеріалу для учнів з різними можливостями та темпами засвоєння.

Мультимедійний підхід. Використання відео, анімації, інфографіки та документальних фільмів дозволяє збагачувати уроки та допомагає учням краще зрозуміти контекст історичних подій, зробити їх більш наочними та доступними.

Огляд цифрових інструментів для уроків історії

Існує велика кількість цифрових інструментів, які можуть бути корисними для викладання історії. У цьому підрозділі розглянемо декілька з них.

Google Earth. Цей інструмент дає можливість створювати інтерактивні карти, на яких учні можуть позначати місця важливих історичних подій, слідкувати за рухом армії, розвитком цивілізацій, а також вивчати зміни кордонів країн у течії історії.

Зразок. Для того, щоб на уроці історії використати Google Earth для аналізу передумов, причин і наслідків козацьких 8 повстань 20–30-х рр. XVII ст., а також показати бойові дії та умови договорів, підписаних у цей час, можна використовувати інструменти Google Earth для створення інтерактивних карт і позначення важливих історичних подій. Ось покрокова інструкція, як це зробити, щоб учні могли активно взаємодіяти з матеріалом:

1. Підготовка інтерактивної карти в Google Earth

Створення карти: відкрийте Google Earth на комп'ютері або в браузері (<https://earth.google.com>). У лівому меню виберіть «Мої карти» або «Проекти» (якщо використовуєте вебверсію). Це дозволить створити новий проєкт і додавати до нього позначки, маршрути та інші елементи.

Позначення важливих місць: використовуючи інструмент «Додати маркер», позначте на карті ключові території, охоплені національно-визвольним рухом (таких як Запорізька Січ, Чигирин, Гадяч, Переяслав, Київ тощо). Додайте для кожної позначки коротке пояснення про важливість цього місця в контексті козацьких повстань (наприклад, підписання Переяславської угоди, битви, збройні конфлікти).

Маршрути руху армії: створіть лінії маршруту на карті, що позначають шляхи руху козацьких військ під час великих битв і повстань (наприклад, під час повстання Богдана Хмельницького, битви під Жовтими Водами, Берестецької битви). Для цього можна використовувати інструмент «Додати лінію або форму» та прокласти лінії, що з'єднують важливі історичні точки.

Позначення кордонів: використовуйте інструмент «Додати полігон», щоб позначити кордони територій, охоплених повстаннями, на прикладі Козацької держави чи польських територій до і після підписання угод. Це допоможе візуалізувати зміни, які відбулись після важливих подій, таких як підписання Переяславської угоди чи Гадяцького договору.

2. Використання інструментів для аналізу та інтерпретації історичних даних

Інтерактивне вивчення бойових дій: показуйте на карті ключові бойові дії та їх хід, включаючи позиції армій та дії під час битв. Наприклад, позначте на карті Жовті Води, Берестечко, Пилявці, де відбувались важливі бої. За допомогою візуальних маркерів можна вказати на розташування військ обох протиборчих сторін, що дасть учням можливість відстежити стратегічні маневри.

Інтерактивні ресурси: можна додавати до маркерів та ліній фото та відео, наприклад, з реконструкцій боїв, малюнків, історичних документів, або додаткові пояснення щодо кожної події.

Використання таких ресурсів, як історичні карти, дасть учням змогу побачити, як змінювались кордони, території та впливові держави в цей період.

3. Пояснення умов договорів та наслідків

Підписання договорів: позначте на карті місця підписання важливих історичних договорів, таких як Переяславська угода 1654 року і Гадяцький договір 1658 року. Для кожного договору додайте інфографіку або коротке текстове пояснення, що стосується його умов, причин і наслідків для козацької держави.

Наслідки договорів: поясніть наслідки кожного з договорів для козацького руху. Визначте, як змінились території, кордони і політична ситуація після підписання кожного з них.

4. Залучення учнів до роботи з Google Earth

Інтерактивні завдання для учнів: після того, як учитель створить основні позначки на карті, учням можна запропонувати завдання, наприклад:

- позначити на карті місця важливих боїв;
- підготувати проєкт, де учні досліджують території, охоплені повстанням, та їх зміни після підписання угод;
- порівняти території до і після підписання Переяславської угоди;
- протягом уроку учні можуть додавати свої позначки та коментарі на спільну карту.

Колективне обговорення: за допомогою карти можна провести групову дискусію, де учні поділяться своїми висновками з приводу наслідків козацьких повстань, їх впливу на майбутнє України та відношення до сусідніх держав.

5. Розвиток ключових компетентностей

Спілкування державною мовою: учні навчаються висловлювати свої думки чітко й зрозуміло, обговорюючи історичні події, використовуючи відповідну термінологію.

Математична компетентність: через аналіз територіальних змін та використання географічних координат учні розвивають навички роботи з картами та просторовими даними.

Соціальна та громадянська компетентності: під час обговорення історичних подій учні розвивають своє розуміння історії, прав людини, національної самосвідомості.

Інформаційно-цифрова компетентність: учні навчаються використовувати цифрові інструменти для вивчення та аналізу історії.

Історична компетентність: учні набувають навичок аналізу історичних подій, розвиток хронологічного і просторового мислення.

Kahoot! Платформа для створення вікторин, тестів та опитувань. Учителі можуть створювати запитання, пов'язані з історією, і проводити інтерактивні сесії на уроках, що дозволяють учням закріпити матеріал у змагальній формі.

Padlet. Інструмент для створення інтерактивних стінок, на яких учні можуть розміщувати свої ідеї, зображення, відео та інші матеріали, що стосуються історичних тем.

Quizlet. Платформа для створення флеш-карт, що дозволяє учням легко запам'ятовувати факти, дати, імена історичних осіб та інші важливі відомості.

Thinglink. Платформа для створення інтерактивних зображень, карт, відео, які можна наповнювати додатковою інформацією, посиланнями та відео, що дає змогу зануритися в історичний контекст подій.

6. Використання QR-кодів на уроках історії

QR-коди (Quick Response Codes) є потужним інструментом для інтеграції цифрових ресурсів у навчальний процес. Вони дозволяють швидко перенаправляти учнів на онлайн-матеріали, такі як статті, відео, вебінари чи презентації. Використання QR-кодів може значно підвищити інтерактивність уроку та забезпечити додаткові можливості для вивчення історії.

Переваги використання QR-кодів:

1. Швидкий доступ до ресурсів. Учні можуть просто сканувати код за допомогою своїх смартфонів або планшетів і миттєво отримувати доступ до додаткових матеріалів.

2. Інтерактивність уроку. QR-коди можна використовувати для створення інтерактивних завдань: учні можуть сканувати код, який веде до онлайн-вікторини або тесту на тему уроку.

3. Додаткові ресурси. Вчителі можуть за допомогою QR-кодів надати учням доступ до ресурсів для поглибленого вивчення історичних тем, таких як відеоінтерв'ю з істориками, архівні документи, статті тощо. Скануйте код для перегляду відеоматеріалів про Богдана Хмельницького.

4. Мобільність. Завдяки QR-кодам учні можуть працювати з навчальними матеріалами поза класом, зручніше інтегруючи навчання в повсякденне життя. Скануйте код для перегляду відеоматеріалів про Утворення української козацької держави – Гетьманщини.

QR-коди можуть бути розміщені на друкованих матеріалах, як частина робочих зошитів, на стінах класу або в 16 презентаціях, і дозволяють учням самостійно знаходити додаткову інформацію.

7. Використання живих робочих аркушів (Worksheets) на уроках історії

Живі робочі аркуші (англ. Worksheets) – це інтерактивні документи, які можна використовувати для активного навчання учнів під час уроків історії. Вони є надзвичайно корисним інструментом для підтримки самостійної роботи учнів, перевірки їхніх знань та вмінь, а також для організації групових чи індивідуальних завдань, що сприяють кращому засвоєнню історичного матеріалу. Використання цифрових робочих аркушів дозволяє зробити процес навчання більш інтерактивним і адаптованим до сучасних технологій.

Живі робочі аркуші – це електронні документи, які учні можуть заповнювати на своїх пристроях або в класі через онлайн-платформи, а вчителі мають можливість автоматично оцінювати їх та надавати зворотний зв'язок у реальному часі. Ці аркуші можуть включати різноманітні завдання, такі як запитання з вибором відповіді, відкриті питання, задачі на порівняння, історичні хронології, інтерактивні графіки та інші елементи.

Переваги використання живих робочих аркушів на уроках історії:

1. *Інтерактивність і залучення учнів.* Завдяки можливості працювати з аркушами в електронному вигляді, учні можуть швидко отримувати зворотний зв'язок, виконувати завдання у режимі реального часу і відразу бачити результати. Це створює більш динамічне навчальне середовище, яке активно залучає учнів до роботи.

2. *Персоналізація навчання.* Робочі аркуші дозволяють учителям створювати завдання, які відповідають рівню підготовки кожного учня. За допомогою онлайн-платформ, таких як Google Classroom або Microsoft Forms, можна налаштувати різні рівні складності завдань для різних груп учнів, що сприяє індивідуалізації навчання.

3. *Легкість в оцінюванні.* Однією з основних переваг живих робочих аркушів є те, що їх можна легко і швидко оцінити за допомогою автоматичних систем. Це дозволяє вчителям зекономити час, а учням – отримати оперативний зворотний зв'язок, що допомагає їм краще зрозуміти свої помилки та покращити результати в майбутньому.

4. *Розвиток критичного мислення та аналітичних навичок.* Завдання на робочих аркушах можуть бути спрямовані на розвиток навичок аналізу та порівняння історичних подій, фактів і джерел. Наприклад, учні можуть працювати з документами та картами, щоб визначити причинно-наслідкові зв'язки між різними історичними подіями, або виконувати завдання на відновлення хронології важливих подій.

5. *Можливість роботи в групах.* Живі робочі аркуші можна адаптувати для групової роботи, що допомагає учням співпрацювати та обговорювати матеріал, вдосконалюючи свої навички комунікації та роботи в команді. Це також сприяє розвитку соціальних навичок та колективного мислення.

Як використовувати живі робочі аркуші на уроках історії?

Створення завдань для перевірки знань. На робочих аркушах можна розмістити тести, які перевіряють розуміння учнями основних понять і фактів історії. Це можуть бути запитання з вибором відповіді, відповідності або короткі відкриті питання на конкретні історичні теми.

Використання завдань на порівняння. У робочих аркушах можна пропонувати учням завдання на порівняння історичних подій, осіб чи цивілізацій. Наприклад, учні можуть порівнювати різні форми правління в античних державах або аналізувати події Другої світової війни з різних точок зору.

Історичні хронології та карти. Живі робочі аркуші можуть включати інтерактивні елементи, такі як хронології історичних подій або карти, на яких учні можуть позначати важливі моменти історії. Наприклад, учитель може попросити учнів позначити на карті бойові дії під час Великої Вітчизняної війни або побудувати хронологію подій Французької революції.

Інтерактивні завдання на основі історичних джерел. На робочих аркушах можна пропонувати учням працювати з оригінальними або адаптованими історичними документами, такими як листи, маніфести або записки історичних осіб. Завдання можуть полягати у відповідях на запитання, що стосуються змісту джерела, або аналізі історичних фактів, що містяться в цих документах.

Проектні завдання. Створення проектів з історії також може бути реалізовано через живі робочі аркуші. Учні можуть працювати над створенням презентацій, досліджень або написанням есе за допомогою інтерактивних документів, що дозволяє їм вивчати тему в глибшому контексті.

Інструменти для створення живих робочих аркушів

Для створення живих робочих аркушів можна використовувати такі інструменти, як:

Google Docs. Простий та ефективний інструмент для створення і редагування документів, який дозволяє вчителю додавати інтерактивні елементи, тести, посилання та зображення. Учні можуть працювати над документом у реальному часі, що дозволяє вчителю спостерігати за процесом і давати зворотний зв'язок.

Google Forms. Ідеальний для створення онлайн-тестів і анкет, включаючи варіанти з вибором відповіді, відкриті питання або завдання на відповідність. Всі відповіді можна автоматично оцінити і отримати детальну статистику.

Microsoft Forms. Це інший потужний інструмент для створення живих робочих аркушів, який підтримує 21 різноманітні типи завдань і автоматичне оцінювання результатів.

Quizlet. Платформа для створення флеш-карток і тестів, які учні можуть використовувати для самоперевірки своїх знань.

Seesaw. Інструмент для створення цифрових портфоліо, який дозволяє учням заповнювати робочі аркуші, додавати зображення, голосові коментарі та інші медіа-елементи, а також ділитися своїми роботами з учителем.

Переваги використання цифрових інструментів на уроках історії

Використання цифрових інструментів на уроках історії має низку суттєвих переваг:

Залучення учнів. Інтерактивні елементи значно підвищують інтерес учнів та мотивують їх до активної участі в навчальному процесі.

Різнороманітність методів. Цифрові технології використовують інші методи навчання, адаптуючи їх під потреби класу.

Можливість для самостійної роботи. Інтернет-ресурси та програми дозволяють учням виконувати самостійне вивчення матеріалу, зберігати додаткові ресурси та працювати над проєктами поза межами класу.

Розвиток критичного мислення. Завдяки можливості порівнювати джерела, досліджувати історичні документи та взаємодіяти з матеріалами в різних формах, учні розвивають навички критичного мислення та аналізу.

Використання цифрових технологій дозволяє персоналізувати навчання, враховуючи індивідуальні потреби учнів, їхні здібності та рівень підготовки. Це робить уроки не лише цікавими та динамічними, а й допомагає глибше засвоювати матеріал, створюючи умови для розвитку ключових компетентностей.

Дана стаття є одним з розділів посібника «Цифрові інструменти для уроків історії», з повним змістом якого можна ознайомитись за посиланням...